

Van öt perced?

LISZKAI ZOLTÁN

Ha igen: *Tritt einen Preussen breit!* Azaz: Van öt perced? Elég, hogy kútaposd egy porosz fajzat belét! A közmondást németek (ha nem is poroszok) találták ki németeknek (poroszoknak is). A megkezdett sor tetszés szerint folytatható a Grimm-mesék vitéz svábjaitól a szászok NDK-béli közkedvelt elnevezéséig. Utóbbiakat meg, állítólag túlfajlett élelmességük okán, a poroszok „becézték” ötödik megszálló hatalomnak. Az első, mellesleg zseniális német szövegemlék, a Hildebrand-ének arról szól, hogy apa és fia karddal esik egymás torkának, csupán mert az egyik római szolgálatba állt, a másik pedig derék erdőlakó maradt. Marlene Dietrich példája, aki nagyjából mindent gyűlölt, ami német, azaz korántsem csak a náciakat, mára általános jelenség Németország-szerte.

Egyáltalán: mi az, hogy német? A kérdés épp Németországban kemény dió. Felejthetetlen emlék Berthold barátom (csak látszólag ellentmondás, hogy nincs jobb a német barátnál) ezirányú észrevétele tíz év távlatából is. A svábok lakta és a Bodeni-tó partján fekvő Lindau egyik sörözőjében ültünk, amikor bejött egy észak-német család; Berthold már a köszönésükről felismerte őket. „Fischköpfe”, azaz „halsejüek”, súgta meg, aztán kifejtette, hogy nem szereti a jöttmenteket, mert irodalmi németül kell beszélnie velük, akkor pedig eszébe jut az iskola, ahol az ellenszenvet nyelvet rákényszerítették. A klasszikus példa szerint az „Eichhörnchenschwanz” délnémet megfelelője „Oachkatzschwaf”: inkább Ketzalkoatl azték tollaskigyóisten, mint az előbbi fedezhető föl benne.

Ennyit a nyolc órás pihenés első öt percének testgyakorlatairól. A hatodik egy „tudományos” kérdés, a szabadesést vizsgálja a következő példa segítségével: „Egy toronyház tetejéről egy török meg egy zsidó zuhan egyidejűleg. Melyik ér le hamarabb?” A válasz is egy kérdés: „nem teljesen mindegy?”

A „vicc” azért kordokumentum, mert kétség sem férhet hozzá: a német jelen agyszüleménye. Azé a jelené, amelyben ötven évvel az élők kirtása után összetörik, meggyalázzák a héber feliratú sírköveket, és serdületlen török lányokra, öreg anyókákra gyűjtják rá a házat angyalarcú fiúcskák.

A Hildebrand-énektől kezdve követhető nyomon az a német lelki baj, amelynek csak tünete a végletekig vitt önfeláldozás és -utálat és a harc az egész világ ellen. Lényege sokkal inkább a fasizmus „szelíd”, mint „vad” megnyilvánulásaiával minősíthető. Érdeemes elgondolkozni, miért nem üldözte Hitler, a Kristallnacht és a Hosszú Kések Éjszakájának bosszúálló szelleme a német munkásság jelentős hányadát kiadó kommunistákat kancellárrá választása után. Természetesen azért, mert nem kellett, hisz az egykori kommunistákból lelkes náciak lettek, akik mindent megtettek a végső győzelemért a tankot gyártó üzemekben csakúgy, mint később magukban a tankokban.

Buchenwald legfőbb tanulságát kutatva ma már talán fontosabb a környezet, mint a szögesdróton belüli szörnyűségek tárháza. Én valamikor azt hittem, hogy a haláltáborok messze kinn, a végtelen és embertelen, havas pusztaságban voltak. Hát nem: Buchenwaldból néhány perces sétával Weimar elbűvölő palotái közé juthatunk. Ez meg a kihaltság adja a város szörnyűséges szurrealizmusát. Megyünk az utcán, élesek a fények, élesek az árnyak, akár egy Segantini-festményen, negyedórák telnek el, és nem jön szembe senki, üresek a járdák, üresek az úttestek. Így tűnik el a beszennyezett lélek tisztán tartott környezetében.

A rendes ember számára jó németnek lenni ma aligha jelenthet mást, mint megvetni a század történéseit. A német lélek ma valójában szüntelenül vezekel, és ezt a vezeklést másoktól is elvárja. Német gondolkodás szerint az, hogy Horthy Hülér fegyvertársa volt, mindent eldönt, megvilágosít. Pedig nem, és ezt éppen annak kéne tudnia, aki mindkét népet ismeri és németül is ragyogóan beszél. (Das Mongolium muss ausgerottet werden!”, azaz „A mongolokat ki kell irtani”, kiáltotta minket értve Haynau; **Eörsi** úr a sokkal rúkébb „austilgen” szinonimát részéti előnybe.)

De ne személyeskedjünk. Nézzük a nagy összefüggéseket. Az, hogy a média világháború immár német földön zajlik — a ZDF-remeklés mellé odakívánkozik a Spiegel utolsó előtti száma is — olyan győzelem, amely izléstelenségében aligha szárnyalható túl. Egyszerűen gyomorforogató.